

SOCIETATEA „CONCORDIA”, 1940-1945

DAN PINTILIE*

Societatea „Concordia”, înființată în 1907, a fost până în anul 1936 o societate exclusiv petrolieră. Ea dispunea de o organizare completă de producție, transport, rafinare și export precum și de un atelier mecanic, la Ploiești, care confecționa într-o măsură restrânsă diferite piese de mașini, utilaje, etc., pentru industria petrolieră.

Din cauza dificultăților la care industria petrolieră a trebuit să facă față, determinate de diminuarea continuă a producției, variațiunea și incertitudinea prețurilor, creșterea vertiginoasă a fiscalității, precum și diminuarea rezervelor de petrol, au determinat conducerea societății, pentru o mai bună repartizare a riscurilor și un echilibru între ramura de „petrol” și celelalte ramuri de activitate, să creeze alte activități economice. Astfel prin fuziunea cu societatea „Electrică” (1936), crearea fabricii de armament (tunuri și muniții) în 1937-1939, dezvoltarea atelierelor metalurgice și construirea turnătoriei de fontă (1936-1939), fuziunea cu societățile miniere „Lignitul” și „Schitul Golești” din Județul Muscel (1938), crearea departamentului minier-minerale și luarea în posesie a societății „Toplița-Măgura-Concordia” (1940), fuziunea cu societatea petrolieră „Foraky Românească” (1942), structura economică a societății a fost complet schimbată punându-se bazele unei societăți economice mult mai consolidată și mai pregătită pentru a învinge dificultățile și crizele pe care le traversa industria în general¹.

„Concordia” nu mai era doar o societate petrolieră ci un concern de societăți cu o activitate industrială complexă și multilaterală având departament petrolier (extracție de petrol, bitumene lichide și gaze), departament metalurgic (armament, prese metalice, utilaj petrolier), departament electric (producere, transport și distribuție de electricitate), departament minier-minerale (cărboni, aur și argint), o rafinărie proprie „Vega”, serviciu de conducte proprii, fabrică de ambalaje și bidoane la Constanța, o stație de export tot la Constanța și o stație de transbordare la Brăila.

Prin reorganizarea ei, societatea a devenit una dintre cele mai de seamă și mai complexe societăți din România². Toată această activitate se desfășura în județele

* Direcția Județeană Argeș a Arhivelor Naționale, Pitești.

¹ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Argeș, fond Societatea „Concordia”, dosar 242/1942-1948, f. 55-56 (în continuare se va folosi sigla D.J.A.N. Argeș).

² D.J.A.N. Argeș, fond Societatea „Concordia”. Dosar 73/1948, f. 13.

Prahova, Dâmbovița, Buzău, Bacău, Putna, Brașov, Constanța, Vlașca, Turda, Hunedoara, Muscel, orașele București, Giurgiu, Brăila³.

Capitalul investit, la 1 septembrie 1939, a fost aproape în totalitate belgian, iar apoi, din 1940 și până la 23 august 1944, german, care prin societatea „Kontinentaler Öl A. G.” din Berlin, a prezentat în ultima Adunare Generală a societății „Concordia” din iunie 1940, 45% din totalul acțiunilor, dar fără să dovedească modul legal în care a preluat acțiunile de la foștii proprietari „Compagne Financiere Belge des Petroles” și „Hydrofina”⁴.

În Adunarea Generală din 12 iulie 1944 (ultima înainte de 23 august) acțiunile prezentate reprezentau 51,6% din capitalul total, din care 51,4 capital german. Ținând cont că prin fuziunea cu societatea petrolieră „Foraky Românească”, capitalul „Concordia” a fost sporit cu 49.000.000 lei, reprezentând 3,45% capital, rezultă că din cele 51,4% prezente în adunare, numai 47,96% din capital era „pretins” german.

Societatea „Concordia”, fiind o societate anonimă pe acțiuni, deținătorii acțiunilor nu puteau fi cunoscuți într-una până la Decretul-Lege de nominalizare a acțiunilor societăților petroliere nr. 2343 / 12.07.1940, acțiunile societății erau la purtător și deci proprietatea lor putea varia de la o zi la alta. Pe de altă parte, acțiunile societății erau cotate la bursele din Zurich, Paris, Bruxelles, etc., deci o mare parte din aceste acțiuni se găseau în străinătate.

De la data Decretului-Lege menționat, acțiunile devenind din acțiuni la purtător, acțiuni nominale, la Ministerul Economiei Naționale s-au încheiat situații cu posesorii acțiunilor „Concordia” din țară. În cursul anului 1940, din totalul acțiunilor „Concordia”, în număr de 4.200.000, 2.500.000 au fost achiziționate de la deținătorii de acțiuni din străinătate prin intermediul lui „DEUTSCHE BANK”⁵.

Capitalul societății, care în 1940 era de 1.015.000.000 lei, a crescut în 1941 la 1.470.000.000 și era divizat în 4.200.000 acțiuni, consiliul de Administrație fiind compus din administratori români și germani. Obiectivul societății era extragerea, prelucrarea și comerțul petrolului: producerea, distribuirea și utilizarea energiei electrice; exploatarea uzinelor metalurgice (fabricarea de mașini și instalații petroliere, armament și muniții), extragerea, prelucrarea și valorificarea cărbunelui și metalelor (aur).

În toți anii 1941-1944 capitalul societății va rămâne la valoarea de 1.470.000.000 lei (va fi reevaluat abia în ședința consiliului de administrație a societății din 30 septembrie 1945). În bilanțul de la 31 decembrie 1944, capitalul menționat era deținut de cetățenii străini și români în următoarele proporții: belgieni circa 56% = 823.200.000 lei; francezi 35,50% = 521.850.000 lei; români 4% = 58.800.000 lei; germani 3,30% = 48.510.000 lei; elvețieni 1,20% = 17.640.000 lei.

În afara capitalului cert german, în sumă de 48.510.000 lei, exista și un capital „pretins” german de circa 707.000.000 lei pe care aceștia l-au luat de la belgieni, eventual de la francezi, în timpul războiului⁶.

³ Ibidem, dosar 244/1944-1948, f. 174.

⁴ Ibidem, f. 228.

⁵ Ibidem, dosar 265/1943, f. 7-12.

⁶ Ibidem, dosar 260/1940, f. 1.

Rentabilitatea societății în intervalul 1940-1943 a fost următoarea⁷:

ANUL	BENEFICIUL NET	CAPITALUL SOCIAL	PROCENT
1940	184.608.937	1.015.000.000	18,19%
1941	192.475.494	1.470.000.000	13,09%
1942	272.171.180	1.470.000.000	18,52%
1943	54.001.962	1.470.000.000	3,67% ⁸

Producția de țiței a societății a fost în scădere continuă începând cu anul 1940 ea fiind influențată de forajul executat prin explorare sau exploatare. În domeniul petrolier, statul a dus o politică economică dirijată. Forajul care în 1939 se ridica la 38.659 metri evoluează până în 1942, ajungând la 57.757 metri, dar se constată o scădere continuă a producției de la 847.005 tone în 1939 la 736.357 tone în 1942. Din 1943, când s-au forat 45.624 metri cu o producție de 700.440 tone, în 1945 s-au forat numai 25.777 metri cu o producție de 560.676 tone. Deci o scădere a producției cu aproximativ 33% față de 1939⁹.

În anul 1943 s-a obținut cea mai mare cifră de metri foraji la explorare, adică 4.574 metri ca apoi să ia o curbă descendentă ajungând la 1941 metri în 1945, din cauza neacordării structurilor de către Ministerul Economiei scăderii efortului lucrătorilor, iar apoi din cauza lipsei de materiale (în special de transport și foraj). În cazul metrilor foraji se observă o scădere de la 24,70 metri pe zi în 1939, la 13,07 metri pe zi în 1945.

Spre a putea menține producția și a mărgini scăderea la un procent mai mic, societatea a instalat mai multe sonde de explorare în special și de exploatare în general, ceea ce a dus la creșterea numărului lucrătorilor. Exista un număr prea mare de salariați ținând cont de producție. Astfel în 1939 s-a obținut o producție de 847.005 tone cu 1.900 lucrători iar în 1945 o producție de 560.676 cu 2664 lucrători.

Societatea deținea un număr de zece instalații de foraj, din care patru pentru adâncimi la 3.000 metri, una pentru 2.500 metri, trei pentru adâncimi de 1.500-2.000 metri, una pentru 1.000-1.500 metri și una pentru 1.000 metri. Mai poseda prăjini de sapă, burlane și aparate necesare la săparea și tubarea sondelor¹⁰.

Societatea „Concordia“ deținea în patrimoniul său Rafinăria „Vega“ din Ploiești, cu o capacitate de rafinare de 100.000 tone lunar a cărei activitate era strâns legată de producția de țiței. În anul 1939 a prelucrat 995.981 tone, spre a merge descrescător până la 462.901 tone în 1944, din cauza bombardamentelor, iar în 1945, prin refacerea parțială a instalațiilor, să urce la 534.220 tone, care reprezenta aproximativ 54% din cantitatea prelucrată în 1939. Numărul de salariați întrebuințați a fost de 919 în 1939 și de 1225 în 1945. Producția medie pe un lucrător merge descrescător de la 1297 tone în 1939 la 580 tone în 1945, datorită instalațiilor avariate și întrebuințării unui mare număr de lucrători la lucrările de refacere.

⁷ *Ibidem*, dosar 3/1924-1946, f. 1.

⁸ *Ibidem*, dosar 2/1924-1943, f. 116-123.

⁹ *Ibidem*, dosar 257/1946-1947, f. 4.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 33/1944-1946, f. 21.

„Concordia“ dispunea de o rețea de conducte de 491 km, cu capacități diferite, care porneau de la 8 agenții de conducte. Pentru transportul produselor petroliere „Concordia“ utiliza 872 de vagoane-cisternă din care 317 proprietatea societății, 29 în coproprietate și 529 închiriate de la C. F. R. Prin conducte s-au pompat 1.531.310 tone în 1939 pentru ca în 1945 să scadă în 1.181.180 tone.

În urma bombardamentelor din perioada 1 august 1943 – august 1944, societatea a suferit pagube care s-au cifrat la 4,571 miliarde lei. Evaluarea s-a făcut de o comisie instituită de Ministerul Economiei Naționale la valoarea de înlocuire a obiectelor din momentul producerii pagubelor. Distrugerile cauzate instalațiilor a determinat o dezorganizare în stil mare a producției și o paralizare a activității în rafinărie și la secția de armament (tunuri și muniții).

În perioada 1940-1944, societatea „Concordia“ a primit diferite materiale, furnizate de societăți din Germania, în valoare de 53.415.648 lei. Totodată furnizorii germani datorau societății suma de 122.000.000. Delegatul guvernului german, pentru urmărirea aprovizionării cu materiale a industriei petroliere românești era domnul LENZE. Plățile, se făceau prin firma „DEUTSCHE REVISION UND TREUHAND A. G.“ Guvernul german pusese la dispoziția societății „Concordia“, pentru acoperirea unora din pagubele suferite de rafinăria „Vega“, în bombardamentul de la 1 august 1943, suma de 86.298.035 lei. Din această sumă, „Concordia“, urma să plătească suma datorată firmelor germane pentru materialele furnizate¹¹.

Dintre societățile cu rol preponderent în economia națională „Concordia“, a fost cea care a suferit cele mai grele lovituri de pe urma bombardamentelor aerice anglo-americane¹².

Se poate constata că pe măsură ce forajul și producția societății, în perioada 1940-1945, a scăzut cu 33%, iar prelucrarea cu aproximativ 50%, numărul salariaților s-a mărit cu aproape 33%.

Livrările de produse petroliere la export ale societății față de 1939 (527.391 tone) au scăzut începând cu 1940 ajungând la 407.592 în 1943 și la 150.010 tone în primele șase luni ale anului 1944. Produsele erau comercializate în Germania, Italia, Bulgaria, Grecia, Protectoratul Boemiei și Moraviei, Turcia, Elveția, Suedia, Franța, Misiunea militară germană din România și armata germană¹³.

În aceeași perioadă, vânzările la intern au scăzut de la 284.287 tone în 1940, la 129.037 tone pe perioada ianuarie-iulie 1944¹⁴.

În 5 august 1944, Asociația Industriilor de Petrol din România se adresa generalului Gheorghe Dobre, ministrul economiei naționale, cu privire la decontarea sumei de 1.500 milioane lei, pentru acoperirea unei părți din contravaloarea exporturilor efectuate de societățile petroliere în Germania.

¹¹ *Ibidem*, dosar 107/1944, f. 29.

¹² *Ibidem*, dosar 335/1943, f. 1-32.

¹³ *Ibidem*, dosar 270/1945-1947, f. 192.

¹⁴ *Ibidem*, f. 193.

¹⁵ *Ibidem*, dosar 40/1944, f. 3

„Concordia” ocupa locul IV după „Astra-Română”, „Steaua-Română”, „Româno-Americană”, din 13 societăți. Suma pe care „Concordia” urma să o încaseze din exportul efectuat se ridica la 413,2 milioane lei¹⁵.

Până în 1939, situația capitalului german repartizat în industria de petrol românească, era de 0,38%. Avansurile politice făcute Germaniei de politicienii români nu au rămas fără urmări economice. Când a fost ocupată Cehoslovacia, băncile din Praga, care dețineau acțiuni ale unor societăți petroliere românești, au fost obligate să le transmită noilor stăpâni. Astfel, calul troian în armură nazistă a intrat în petrolul românesc prin Societatea „Petrol Block”. După ocuparea Franței și Belgiei, și preluarea pachetelor majoritare de acțiuni ale societăților „Concordia”, „Foraky Românească” și „Colombia”, țările din sud-estul Europei au fost penetrate economic în totalitate.

Cifric, exponenta oficială germană a penetrației în petrolul românesc, societatea „Kontinentale Öl” din Berlin, deținea un capital de 1.750.000.000 lei (12,96 % din capitalul societăților petroliere românești față de un capital de numai 49.000.000 lei (0,38%) cu cât germanii figurau în petrolul românesc în 1939¹⁶.

Industria petrolieră a avut de suportat urmările „colaborării” dictatului economic impus în toamna anului 1940 iar apoi consecințelor inerente create de război. A fost o mare performanță continuarea activității în domeniul petrolier, deoarece s-a reușit ca majoritatea rafinăriilor românești să fie puse în stare de funcțiune spre sfârșitul anului 1944 sau începutul lui 1945.

Industria rafinării din România a urmat cu întârziere ritmul perfecționărilor aduse instalațiilor și metodelor de obținere a derivatelor din marile țări producătoare. Deși scopul final al prelucrării era de a produce calitățile și randamentele cele mai bune, România nu a putut atinge acest deziderat, întru-cât nu putea beneficia de ultimele progrese realizate. S-au obținut, desigur, la instalațiile aflate în funcțiune adeseori rezultate satisfăcătoare, atât calitativ cât și cantitativ, dar începând cu 1939, rafinăriile din România nu au mai înregistrat perfecționări simțitoare iar distrugerile au lovit din plin rafinăriile importante ale țării.

Consecința a fost că doar cu grele eforturi s-au putut aduce instalațiile la capacitatea de prelucrare a șteiului, reconstrucția făcându-se cu materiale ce au fost recuperate sau cu cele ce s-au putut obține de pe piață internă, fără a beneficia de inovațiile introduse în ultimii ani în rafinajul mondial. În domeniul rafinării șteiului s-a lucrat cu metodele din 1939 și chiar mai vechi iar randamentul a suferit toate consecințele acestei situații anormale.

Fenomene similare au resimțit și șantierele petroliere care se aprovizionau înainte de război cu materiale și unelte speciale de la fabrici cu reputație mondială. Legăturile fiind întrerupte, din 1939, stocurile s-au epuizat, iar cele produse ulterior cu materii prime din țară, nu au corespuns așteptărilor, producându-se uzuri premature. La sfârșitul anului 1944, după 6 ani de lipsuri de materiale, necesitatea importului era stringentă. În afară de vechile legături cu furnizorii din S. U. A., Anglia, Cehoslovacia, Franța, Belgia, Elveția, se creau posibilități de a se procura materialele necesare și din U. R. S. S.¹⁷.

¹⁶ Idem, fond Societatea „Sovrom Petrol”, dosar 61, f. 3

¹⁷ Ibidem, f. 4-5.

¹⁸ Idem, fond Societatea „Concordia”, dosar 257/1946-47, f. 1-5.

Ținând cont de calculele efectuate în 1945 și care erau valabile și pentru anii care urmau, „Concordia” ca și toate celelalte societăți, înregistrau o scădere anuală a producției de țiței, utiliza un număr prea mare de salariați în raport cu producția și prețul de cost al producției determinat de costul urcat al materialelor influența automat rentabilitatea societății. Pentru a se ameliora această situație, societatea trebuia să scadă cheltuielile, să mărească producția și să supravvalorifice produsele. Scăderea cheltuielilor și mărirea producției erau legate de o serie de cauze în mare parte independente de voința societății și deci era necesară o gândire pentru o mai bună valorificare a produselor rezultate din producția obținută și crearea unor noi subproduse.

„Concordia” trebuia, începând cu 1945, să se ocupe pe lângă comercializarea de produse petroliere, și de o industrializare a subproduselor petroliere pe tărâm chimic și chiar farmaceutic. Era normal ca societatea, care avea ramuri de activitate diverse, să se ocupe și de o industrie chimică a cărei materie primă se găsea în produsele petroliere. Dezvoltarea unei industrii chimice, bazate pe derivatele țițeiului, era o previziune căreia trebuia ca în locul unei comercializări simple să se facă o valorificare mai mare a subproduselor rezultate din cantitățile descrescânde de țiței pe care se putea conta în anii ce veneau. Trebuia încurajat personalul tehnic al rafinării „Vega” care întocmise deja o serie de studii în această direcție.

Trebuia, ca o a doua concluzie, ca produsele ce urmau să se producă și cele ce se fabricau, să fie comercializate mai în detaliu, ceea ce ar fi permis pe de o parte excluderea intermediarilor și pe de altă parte, calcularea altor cote de beneficii. Trebuia, în viitor, o valorificare mai mare a produselor Fabricii de Bidoane din Constanța, a cărei producție ar fi putut fi utilizată, în special, aproape exclusiv, la aceste vânzări în detaliu. Prin aceste vânzări de produse în bidoane de capacități diferite, trebuia să se țină cont de reclama gratuită și răspândită care urma să se facă produselor societății. Vânzarea produselor societății semi-engros și în detaliu sub o marcă înregistrată proprie societății, urma să fie executată de o societate comercială specială care urma să fie creată ca o anexă a societății și prin care să se comercializeze toate produsele pe care societatea intenționa să le vândă în viitor, fie din punct de vedere chimic sau farmaceutic, fie petrolier.